

OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLMekten KORKMA DÜZEYLERİNİN BELİRLENMESİ: BİR DEVLET ÜNİVERSİTESİ ÖĞRENCİLERİ ÜZERİNE ARAşTIRMA

Yrd. Doç. Dr. Altan AYAN

Trakya Üniversitesi Uzunköprü Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü,

altanayanayan@gmail.com

Prof. Dr. Agâh Sinan ÜNSAR

Trakya Üniversitesi İ.İ.B.F. İşletme Bölümü,

sinanunsar@yahoo.com

Öz

Araştırmanın amacı öğrencilerin olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğini incelemektir. Çalışmada öncelikle olumsuz değerlendirilmekten korkma, korku, kaygı ve sosyal kaygı kavramları açıklanmıştır. Daha sonra bir devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerin olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin demografik özelliklerine göre farklılıkları araştırılmıştır. Bu kapsamda bir devlet üniversitesine bağlı iki uygulamalı bilimler yüksekokulu ve bir fakültede öğrenim gören 315 kişiden veriler toplanmıştır. Araştırmanın evreni Marmara bölgesindeki bir devlet üniversitesi öğrencileridir. Örneklem ise iki uygulamalı bilimler yüksekokulu ve bir fakülte öğrencileridir. Veri analizi SPSS 21 paket programı kullanılarak yapılmıştır. Bu kapsamda öğrencilerin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin frekans analizi, faktör analizi, güvenilirlik testleri, kolmogorov-smirnov normallik testi, mann whitney u ve kruskal wallis testleri yapılmıştır. Sonuçta kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre başkalarının etkisi altında kalma düzeyleri, başkaları tarafından incelenme korkusu düzeyleri ve hata yapma korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Baba eğitim durumu yüksek lisans olanların diğerlerine göre hata yapma korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaygı, Sosyal Kaygı, Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma, Demografik Özellikler, Devlet Üniversitesi

THE DETERMINATION OF THE LEVEL OF FEAR OF NEGATIVE EVALUATION: A RESEARCH ON A PUBLIC UNIVERSITY STUDENTS

Abstract

The aim of study is to examine the differences of students' fear of negative feedback according to demographic characteristics. In this study firstly, the concepts of fear of negative feedback, fear, anxiety and social anxiety are explained. And then it is investigated that whether or not the level of fear of negative feedback exhibit differences students' demographic characteristics. In this scope the data were collected from 315 students studying two schools of applied sciences and one faculty at a public university. The population of study are a public university students in the Marmara region. The sample of study is two school of applied sciences and one faculty students. Data analysis was performed using SPSS 21 package program. In this scope, frequency analysis according to students demographic characteristics, factor analysis, reliability tests, kolmogorov-smirnov normality test, mann whitney u and kruskal wallis test were performed. As a result female students are higher level to "remain under the influence of others", "fear of inspected from others" and "fear of making mistakes" than male students. The father's educational status are masters degree have higher level to "fear of making mistakes" than others.

Keywords: Anxiety, Social Anxiety, Fear of Negative Feedback, Demographic Characteristics, Public University

1.GİRİŞ

Günümüzde eğitim kurumları gelişmeyi, ilerlemeyi ve sağlıklı bir organizasyon yapısına ulaşmayı hedeflemektedir. Bu kapsamda eğitim kurumları öğrencilerini geleceğe iyi hazırlamak, onların kapasitelerini ve donanımlarını arttırmak için çabalamaktadırlar. Eğitim kurumlarındaki öğrenciler için çevresindeki kişiler tarafından olumsuz algılanmak veya olumsuz değerlendirilmek önemli bir sorundur. Öğrencilerin olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin artması sorun teşkil etmektedir. Başka bir ifadeyle özellikle üniversite öğrencilerinin başkaları tarafından olumsuz algılanmak ve olumsuz değerlendirilmek konusundaki duyarlılıklarının artması hem çalışma performansları hem motivasyonlarını olumsuz yönde etkileyebilir. Öte yandan ileride yer alacakları çalışma hayatlarında da bu sorun devam edebilir. Öğrencilerin olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin artması sonucunda özsaygının azalması, kaygının artması, kişilerarası iletişim ve etkileşimin azalması gibi problemler oluşabilir. Çeşitli sorun ve problemlerin oluşacağı böyle bir durumda ise öğrenciler sürekli bir kaygı hali ile hareket edecek ve eğitim performansları düşecektir. Bu durumdaki öğrenciler iş hayatına atıldıklarında da olumsuz değerlendirilmekten korkma ve sosyal kaygı gibi sorunlarla karşılaşacaklardır.

Öğrencilerin sosyal kaygılarını ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerini normal seviyeye çekebilecek faaliyetlere yönelmeleri ve bunu sağlayabilecek mekanizmalar oluşturulması önem teşkil etmektedir. Özellikle araştırma kapsamında ele alınan öğrenci kitlesinin gelecekte yönetici olmaya aday sosyal programlardan seçilmiş olması bu durumun önemini ortaya koymaktadır. Olumsuz değerlendirilmekten korkma ve sosyal kaygı ile mücadele etmede çeşitli önlemler alınabilir ve buna yönelik tedbirler sayesinde öğrencilerin geleceğe daha hazırlıklı olması sağlanabilir. Çalışmamızda bir devlet üniversitesi öğrencilerinin olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediği incelenmiştir. Öğrencilerin olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin hangi demografik özelliklere göre nasıl bir değişim gösterdiği belirlenerek geleceğe yönelik önlemler alınabilir. Bu kapsamda sosyal kaygıyı etkileyen temel dinamikler ve faktörler belirlenerek önlemlere odaklanarak öğrencilerin iş hayatına daha iyi hazırlanmaları sağlanabilir.

2. OLUMSUZ DEĞERLENDİRİLMekten KORKMA, KORKU, KAYGI VE SOSYAL KAYGI

Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği, olumsuz değerlendirmeler hakkındaki endişeleri ölçmek için geliştirilmiştir. Watson ve Friend tarafından olumsuz değerlendirilme korkusu; başkalarının değerlendirmeleri hakkında endişe, olumsuz değerlendirmelere yönelik

üzüntü, değerlendirilmekten kaçınma ve başkalarından olumsuz değerlendirme beklentisi durumlarını içeren bir kavram olarak tanımlanmıştır. Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği sosyal kaygının ölçümünde yaygın olarak kullanılmaktadır (Collins vd., 2005: 346). Olumsuz değerlendirilme korkusunun örtük olarak daha genel korkular, kaygı ve psikopatolojilerin gelişmesini arttırdığına inanılmaktadır. Sosyal kaygı, algılanan olumsuz değerlendirilme korkularından kaynaklanmaktadır. Sosyal olarak kaygılı insanlar, olumsuz değerlendirilme korkularıyla başlıca ilişkili algıladıkları sosyal becerilerinde düşük düzeyde güvene sahiptir. Olumsuz değerlendirilme korkusunun utangaçlığın artması, yeme bozukluklarının gelişmesi ve düşük özsaygı ile ilişkili olduğu söylenebilir (Carleton, Collimore ve Asmundson, 2007: 132). Korku ve kaygı kavramlarının aynı olduğu zannedilir. Ancak korku kavramı ani bir tehlikeye karşılık veya yanıt verme iken, kaygı ise belirsiz, bir şeyler kötü gidebilir hissiyle uzun süreli ve kalıcı gelişen bir durumdur. Bu noktada kaygının uygun düzeyi ne olabilir sorusu ortaya çıkmaktadır. Kaygı kavramı tehlikeli deneyimlerimiz temeline dayanır (Kalat, 2011: 429).

Kaygı kelimesi Latince'den gelmekte ve tehlike algısına bilişsel, duyuşsal ve davranışsal tepkileri kapsayan bir içerik barındırmaktadır (Murray vd., 2008: 147). Kaygı; sıkıntı veren durumlar (kaygı ve üzüntü gibi), fizyolojik uyarılmalar (kalp atış hızının artması gibi), davranışsal etkiler (kaçınma gibi) ve bilişsel süreçlerin aksamasını (aşırı farkındalık gibi) içeren duygusal durumları içeren bir kavramdır. Kaygı daha çok bilişsel bulgularla ilişkili, yaygın ve değişken bir kavramdır. Korku ise fizyolojik uyarılma, açık davranış ve kaygıya benzer olarak bilişsel aksamalar içeren duygusal bir durumdur. Bununla beraber korku ani bir şekilde ortaya çıkan belirli nesne ve durumlarla ilgili bir durum olduğu için fiziksel faaliyetlerde büyük bir mobilizasyon içerir (Ramachandran, 2012: 161). Korku kavramı hem edimsel hem de tepkisel davranışı içerir. Genellikle bir kişi özel bir uyarıcı veya uyarıcı durumdan korkar. Uyarıcı mevcut olduğunda kişi hoş olmayan fiziksel tepkiler vermekte (otonom sinir sisteminin uyarılması) ve kaçma ya da kaçınma davranışı göstermektedir. Fiziksel tepkiler barındıran tepkisel davranış kaygı olarak ifade edilebilir. Otonom sinir sisteminin uyarılması kaygıyı içeren bir işleyiş yapısına sahiptir ve kişiyi aynı zamanda kaçma ya da kaçınma davranışına yöneltir (Miltenberger, 2012: 471).

Bazı şeylerin kaygı ve korku içermesi durumunda kişilerin en son istediği şey bu durumun tekrarlanmasıdır. Genellikle birbiri yerine kullanılmakta olan kaygı ve korku kavramları çeşitli fiziksel tepkiler içeren (kas gerilmesi, kalp atış hızında artış ve terleme), gelecekteki olaylardan korkma, tedirginlik ve korkulu durumlardan kaçınma ile karakterize edilen güçlü, uygun olmayan ve adapte olunamayan durumlar içeren unsurlardır. Kaygının

yoğunluğu orantısız artan bir düzeyde ise problemlili bir durum teşkil eder. Günlük işleyişte kaygı düzeyi genellikle normal seviyededir (Spiegler ve Guevremont, 2010: 206).

Kaygı kavramı üzüntü, endişe ve gerilim hisleri ile karakterize edilen hoş olmayan duygusal bir durumdur (Hockenbury ve Hockenbury, 2011: 537). Kaygı, nedeni belli olmayan korku ya da temel bir ihtiyacın giderilmemesi halinde oluşan endişe, rahatsızlık verici ve gerginlik oluşturan duygulardır. Kaygılı kişilerde kötü bir durum meydana geleceğine ilişkin sürekli baskın bir duygu hali vardır. Özetle kaygı, kişilerin yaklaştığı hissedilen bir tehlikeden tedirginlik hissetme halidir (Güney, 2004: 140). Bilişsel modele göre sosyal kaygının en temel özelliği, kişinin çevresine yönelik güçlü bir pozitif izlenim bırakma isteği barındırması fakat bunu başarabilme becerisine dönük belirli bir güvensizlik hissetmesidir. Sosyal kaygı hisseden kişiler toplum önünde uygunsuz davranacakları ve bunun sonucunda da reddedilme ve değer kaybı yaşayacakları ya da önemli bireysel hedeflerine ulaşamayacaklarını düşünürler (Çam, Sevimli ve Yerlikaya, 2010: 133).

Sosyal kaygı, başkalarıyla etkileşimde iken insanların sıkıntı hissetmesi biçiminde açıklanabilir. Genellikle bu sıkıntılar, kişilerin başkalarına yönelik istediği izlenimi bırakma konusunda kuşku duyması, kendisinin belirli özellikleri nedeniyle eleştiriye maruz kalacağı endişesiyle veya kişilerarası kabul edilememeye yol açan uygun olmayan davranışların oluşabileceği düşüncesiyle ortaya çıkabilir (Boucher ve Cummings, 2014). Sosyal kaygı, kişilerarası durumlarda veya faaliyetlerde başkalarının değerlendirmelerine yönelik kalıcı korkular olarak açıklanabilir. Sosyal kaygı şu üç bileşenden meydana gelir: (a) davranışlar (göz temasından kaçınma gibi), (b) fizyolojik belirtiler (kızarma, terleme gibi) ve (c) bilişsel (faaliyetler için makul olmayan yüksek kişisel standartlar). Sosyal kaygı genellikle kötü izlenimler bırakma ve utanma olasılığına ilişkin sıkıntı ve üzüntüleri içerir. Kişilerin sosyal kaygıları hem olumsuz değerlendirme hem de olumlu değerlendirme için korkulu olabilir. Bu nedenle birçok farklı durumda sosyal değerlendirme kaygıları büyük değişkenlik gösterebilir (Whiting vd., 2014).

Sosyal kaygıya sahip kişiler karşılıklı etkileşimde bulunmaktan kaçınırlar. Bu kişiler daha az ve daha kısa süreli konuşmaktadırlar. Ayrıca kendilerini daha az dışa vururlar ve hatta bazen de sosyal kaygı barındıran ilişkilerinden kendilerini tamamen çekerler. Sosyal kaygı sahibi kişi yazılı veya çoktan seçmeli bir sınavda sosyal bir iletişime girmeyeceğinden sınav kaygısı yaşamayabilir. Benzer olarak sınav kaygısı yaşayan kişi de sosyal kaygı yaşamayabilir. Sosyal kaygının ortaya çıkardığı en önemli olumsuzluk kişilerin başkalarıyla olan sosyal ilişkilerini sınırlandırmaya yönelik hareket etmeleridir (Öztürk, 2014: 16-17).

Sosyal kaygıyla ilgili pek çok görüş, sosyal kaygı yaşantısının temelinde benlik saygısı eksikliği ve çoğunlukla olumsuz beklentilerden (olumsuz eleştirilme, reddedilme ve görmezlikten gelme) kaynaklanan bir korku hali olmasından ötürü bilişsel yapısına odaklanmaktadır. Bireyin kendisine dönük olumsuz düşüncelerinin daha sonra karşısına çıkabilecek sosyal durumlarla baş edebilme yeteneğini negatif etkilemesi ve rahatsızlık meydana getiren sosyal durumla baş etmeye yardımcı düşüncelerin de durdurulması sonucu sürekli olumsuz algılama döngüsünün oluştuğu ve bu durumun da sosyal kaygıyı giderek arttırdığı söylenebilir (Gümüş, 2006: 64).

Kaygı, beklenmedik kontrolsüz biçimde gelişen iç ve dış olaylar sürecidir. Kaygı kavramı, durumluluk ve sürekli kaygı olarak incelenebilir. Durumluluk kaygı, kişinin içinde bulunduğu stresli durumlardan ötürü hissettiği korku olup kişinin gerilim ve huzursuzluk hislerinin yansımasıdır. Sürekli kaygı ise kişinin kaygı yaşantısına olan bağlılığıdır. Bu durum bireyin karşı karşıya kaldığı durumları devamlı olarak algılaması veya stres olarak görmesidir. Sağlıklı bir kişilik yapısının oluşumunda benlik saygısı çok önemlidir. Benlik saygısı düşük kişiler kendilerini yetersiz algılamakta, devamlı endişe hali taşımakta, karşı karşıya kaldığı zorluklarla mücadelede zorluk çekmekte ve duygularına hâkim olmakta zorlanmaktadır. Bu durumdaki kişilerin kaygı seviyeleri oldukça yüksek olup kendi isteklerini baskı altına almaktadırlar (Gürsoy, 2006: 184).

Kaygı, ego'nun tehdit edilmesi nedeniyle oluşan bir uyarı olarak görülür. Kaygı, bireyin davranışında gerilim oluşturarak onu bu gerilimi azaltmaya iten bir güç olarak değerlendirilir. Sosyal kaygısı olan bireyler başkalarının kendileri için neler düşündüğüyle aşırı ilgilenir, yeni kişilerle tanıştığında ve toplum önünde konuşurken gerginlik yaşarlar. Bu çekinceleri olanların dili sürçer, yanlış ifadeler kullanırlar, terleme gibi sinyallerle rahatsızlıklarını dışa vurmaya çalışırlar (Ayan, Ünsar ve Dinçer, 2013: 165-166). Sosyal kaygı bozukluğunda utanç hissedilebilecek toplumsal veya bir faaliyetin gerçekleştirildiği durumlardan devamlı ve açık bir korku duyma hali mevcuttur. Sosyal kaygı bozukluğunda toplumsal durumlardan kaçınmanın ön planda olduğu söylenebilir (Güz ve Dilbaz, 2003: 33). Düşük benlik saygısı olan bireyler sosyal ilişkilerinde daha fazla problemle yüz yüze kalırlar. Sosyal ortamı ve bu ortamda bulunan bireyleri ya da söylenenleri kendisine dönük tehdit olarak algılar ve olumsuz eleştirilmeye duyarlılıkları fazladır. Dolayısıyla düşük benlik algısı, eleştirilme korkusu ve sosyal ortamlarda kaygı sahibi olmayı kapsamaktadır (Eriş ve İkiz, 2013: 181).

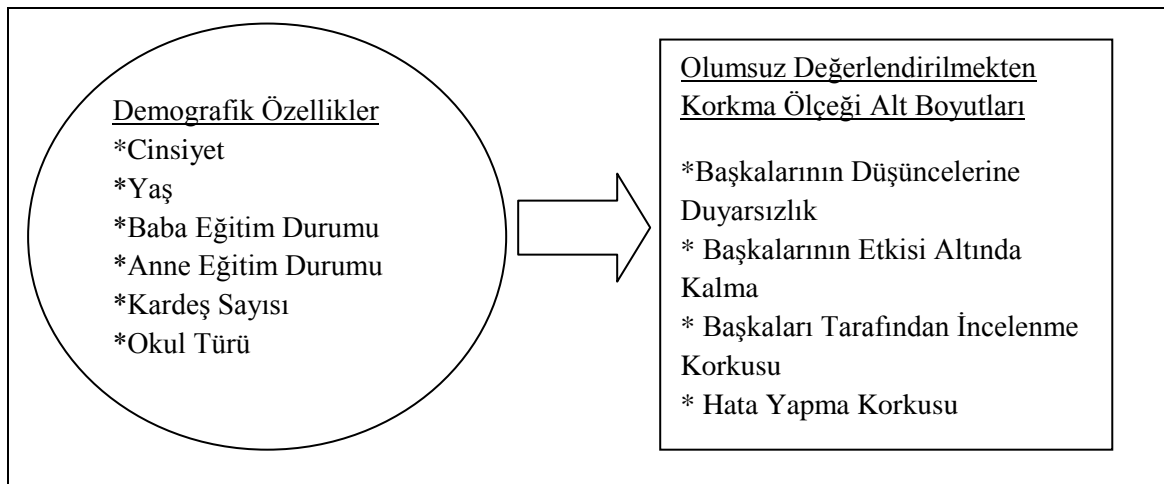
3. ARAŞTIRMA

3.1. Araştırmanın Amacı, Evren ve Örneklem

Araştırmanın amacı bir devlet üniversitesinin fakülte ve yüksekokullarında öğrenim gören öğrencilerin demografik özelliklerine göre olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin bir farklılık gösterip göstermediğini belirlemektir. Bu kapsamda bir devlet üniversitesine bağlı 2 uygulamalı bilimler yüksekokulu ve 1 fakültede öğrenim gören 315 öğrenciden veriler toplanmıştır. Araştırmanın evreni Marmara bölgesinde bir devlet üniversitesinde öğrenim gören öğrencilerdir. Örneklem ise bu devlet üniversitesindeki 2 uygulamalı bilimler yüksekokulu ve 1 fakültedir. Örneklemdeki öğrenciler 2 farklı uygulamalı bilimler yüksekokulu ve iktisadi ve idari bilimler fakültesi öğrencileri arasından seçilmiştir. Bunun nedeni ileride yönetici adayı olan bu öğrencilerin özellikle kendilerinin başkaları tarafından nasıl algılandıkları ve değerlendirildiklerini belirlemektir.

3.2. Araştırmada Kullanılan Ölçekler, Model ve Hipotezler

Araştırmada Watson ve Friend (1969) tarafından geliştirilen ve Erkan (2002) tarafından geçerlik ve güvenirlik çalışması yapılan 30 soruluk olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği (fear of negative evaluation) kullanılmıştır. Demografik özellikleri belirlemeye yönelik olarak ise cinsiyet, yaş, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu, kardeş sayısı ve okul türü olmak üzere toplam 6 soru kullanılmıştır. Aşağıda şekil 1’de araştırma modeli yer almaktadır.

Şekil 1. Araştırma Modeli

Hipotezler

H₁:Öğrencilerin cinsiyetine göre olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarında farklılık vardır.

H₂:Öğrencilerin yaşlarına göre olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarında farklılık vardır.

H₃: Öğrencilerin baba eğitim durumuna göre olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarında farklılık vardır.

H₄: Öğrencilerin anne eğitim durumuna göre olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarında farklılık vardır.

H₅: Öğrencilerin kardeş sayısına göre olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarında farklılık vardır.

H₆: Öğrencilerin okul türüne göre olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarında farklılık vardır.

3.3. Veri Analizi

Araştırmada SPSS 21 programı kullanılarak veri analizi yapılmıştır. Bu kapsamda katılımcıların sosyo-demografik özelliklerinin belirlenmesine yönelik frekans analizi, olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği için faktör analizi ve güvenilirlik testi, Kolmogorov-Smirnov normal dağılım testi, mann-whitney u ve kruskal wallis testleri yapılmış, olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarının ortalama ve standart sapmalarına yer verilmiştir.

Aşağıda tablo 1’de araştırmaya katılan üniversite öğrencilerinin sosyo-demografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımları yer almaktadır.

Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Sosyo-demografik Özelliklerine İlişkin Frekans Analizi

Değişken	Gruplar	Frekans	Yüzde
Cinsiyet	Erkek	142	45,1
	Kız	173	54,9
	Toplam	315	100
Yaş	18-19 yaş	94	29,8
	20-21 yaş	147	46,7
	22-23 yaş	62	19,7
	24 ve üzeri yaş	12	3,8
	Toplam	315	100
Baba Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	6	1,9
	İlk-Orta	140	44,4
	Lise	102	32,4
	Yüksekokul	18	5,7
	Üniversite	43	13,7
	Yüksek Lisans	6	1,9
	Toplam	315	100
Anne Eğitim Durumu	Okuryazar Değil	21	6,7
	İlk-Orta	195	61,9
	Lise	81	25,7
	Yüksekokul	4	1,3
	Üniversite	10	3,2
	Yüksek Lisans	4	1,3
	Toplam	315	100

Kardeş Sayısı	1 kardeş	31	9,8
	2 kardeş	152	48,3
	3 kardeş	80	25,4
	4 ve üzeri kardeş	52	16,5
	Toplam	315	100
Okul Türü	Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu	172	54,6
	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi	143	45,4
	Toplam	315	100

Tablo 1’de araştırmaya katılanların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımları gösterilmiştir. Buna göre araştırmaya katılanların 142’si erkek, 173’ü kız öğrencidir. Araştırmaya katılan öğrencilerin 94’ü 18-19 yaş, 147’si 20-21 yaş, 62’si 22-23 yaş ve 12’si 24 ve üzeri yaş aralığındadır. Baba eğitimi durumu okuryazar olmayan 6, ilk-orta düzeyde 140, lise düzeyinde 102, yüksekokul düzeyinde 18, üniversite düzeyinde 43 ve yüksek lisans düzeyinde 6 kişi vardır. Anne eğitim durumu okuryazar olmayan 21, ilk-orta düzeyde 195, lise düzeyinde 81, yüksekokul düzeyinde 4, üniversite düzeyinde 10 ve yüksek lisans düzeyinde 4 kişi mevcuttur. 1 kardeş olan 31, 2 kardeş olan 152, 3 kardeş olan 80, 4 ve üzeri kardeş olan 52 öğrenci bulunmaktadır. Öğrencilerden 172’si uygulamalı bilimler yüksekokullarında 143’ü ise iktisadi ve idari bilimler fakültesinde öğrenim görmektedir. Araştırmaya katılan kız öğrenci sayısı erkeklerden daha fazladır. Ayrıca 20-21 yaş aralığındaki öğrenci sayısı, baba eğitimi ve anne eğitimi ilk-orta olan öğrenci sayısı, 2 kardeş olan öğrenci sayısı diğerlerinden fazladır. Okul türüne bakıldığında uygulamalı bilimler yüksekokullarında araştırmaya katılan öğrenci sayısı daha fazladır. İki ayrı uygulamalı bilimler yüksekokulu araştırma kapsamına alınmıştır.

3.3.1. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği Faktör ve Güvenirlik Testi

KMO değeri 0,867 ve Bartlett’s testi sonucu anlamlı olduğundan veri setinin faktör analizi için uygun olduğu söylenebilir. Faktör analizi yapılırken birden fazla faktör altında birbirine yakın faktör ağırlığı olan 6, 8, 11, 18, 27 numaralı sorular atılmıştır. Aşağıda tablo 2’de olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği için faktör analizi ve güvenirlik testi sonuçları yer almaktadır.

Tablo 2. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği İçin Faktör Analizi ve Güvenirlik Testi Sonuçları

	Sorular	Faktör Ağırlıkları	Faktörün Açıklayıcılığı (%)	Başlangıç Özdeğerleri	Cronbach’s Alpha
Faktör 1, Başkalarının Düşüncelerine	O15	,681	12,349	5,813	,731
	O21	,672			
	O23	,615			

Duyarsızlık	O16	,588			
	O10	,526			
	O4	,522			
	O26	,519			
Faktör 2, Başkalarının Etkisi Altında Kalma	O20	,629	11,872	2,463	,754
	O30	,602			
	O22	,536			
	O19	,518			
	O17	,511			
	O25	,473			
	O28	,458			
	O29	,445			
	O24	,421			
	O12	,412			
Faktör 3, Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	O1	,728	10,617	1,329	,698
	O2	,692			
	O7	,545			
	O5	,542			
	O3	,520			
Faktör 4, Hata Yapma Korkusu	O14	,755	8,267	1,171	,656
	O13	,695			
	O9	,550			
KMO Değeri: 0,867; Bartlett's Testi Sonucu: 0,000; Cronbach's Alpha(tümü):0,72 Açıklanan Toplam Varyans: 43,105					

Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeğine faktör analizi uygulanmış ve literatüre eşdeğer 4 boyut elde edilmiştir. Bu boyutlardan faktör 1; “Başkaların Düşüncelerine Duyarsızlık”, faktör 2; “Başkalarının Etkisi Altında Kalma”, faktör 3; “Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu” ve faktör 4; “Hata Yapma Korkusu” olarak adlandırılmıştır. Faktör 1 toplam varyansın %12,349’unu, faktör 2 toplam varyansın %11,872’sini, faktör 3 toplam varyansın %10,617’sini, faktör 4 toplam varyansın %8,267’sini açıklamaktadır. Bu dört faktör toplam varyansın %43,105’ini açıklamaktadır. Başlangıç özdeğerleri faktör 1’in 5,813, faktör 2’nin 2,463, faktör 3’ün 1,329 ve faktör 4’ün 1,171 olduğu gözlenmiştir. Güvenirlik testi sonucu cronbach’s alpha değerleri sırasıyla faktör 1’in 0,731; faktör 2’nin 0,754; faktör 3’ün 0,698; faktör 4 için 0,656 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin tümü için cronbach’s alpha değeri 0,72 olarak belirlenmiştir.

3.3.2. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Düzeylerinin Demografik Özelliklere Göre Farklılıklarının Testi

Olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerinin öğrencilerin demografik özelliklerine göre farklılık gösterip göstermediğinin belirlenmesine yönelik parametrik veya nonparametrik testlerden hangilerinin kullanılacağına belirlenmesi için öncelikle Kolmogorov-smirnov normal dağılım testi yapılmıştır.

Tablo 3. Kolmogorov-Smirnov Normal Dağılım Testi Sonuçları

		Başkalarının Düşüncelerine Duyarsızlık	Başkalarının Etkisi Altında Kalma	Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	Hata Yapma Korkusu
N		315	315	315	315
Normal Parameters ^{a,b}	Mean	2,9429	3,0206	3,0013	2,5037
	Std. Deviation	,72922	,65564	,83841	,86012
	Most Extreme Differences	Absolute	,074	,083	,083
	Positive	,051	,049	,055	,159
	Negative	-,074	-,083	-,083	-,095
Kolmogorov-Smirnov Z		1,315	1,465	1,470	2,822
Asymp. Sig. (2-tailed)		,063	,027	,027	,000

H₀:Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutları normal dağılım göstermektedir.

H₁:Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutları normal dağılım göstermemektedir.

Tablo 3'te belirtildiği gibi $p < 0,05$ olduğundan H₀ hipotezi reddedilir. Başka bir deyişle olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutları normal dağılıma sahip değildir. Bu nedenle nonparametrik testler uygulanmıştır. Nonparametrik testler olarak Mann-whitney U ve Kruskal Wallis uygulanmıştır.

Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeğinin alt boyutlarının katılımcıların cinsiyet ve okul türüne göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek için mann whitney u testleri yapılmıştır. Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarının katılımcıların yaş, baba eğitim durumu, anne eğitim durumu ve kardeş sayısına göre bir farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek için kruskal wallis testleri yapılmıştır.

Tablo 4. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği Alt Boyutlarının Katılımcıların Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Farklılıklarının Test Sonuçları

Değişken	Alt Boyut	Test Türü	p
Cinsiyet	Başkalarının Düşüncelerine Duyarsızlık	Mann-Whitney U	,083
	Başkalarının Etkisi Altında Kalma	Mann-Whitney U	,018
	Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	Mann-Whitney U	,002
	Hata Yapma Korkusu	Mann-Whitney U	,041
Yaş	Başkalarının Düşüncelerine Duyarsızlık	Kruskal Wallis	,937
	Başkalarının Etkisi Altında Kalma	Kruskal Wallis	,858
	Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	Kruskal Wallis	,204

	Hata Yapma Korkusu	Kruskal Wallis	,591
Baba Eğitim Durumu	Başkalarının Düşüncelerine Duyarsızlık	Kruskal Wallis	,540
	Başkalarının Etkisi Altında Kalma	Kruskal Wallis	,634
	Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	Kruskal Wallis	,923
	Hata Yapma Korkusu	Kruskal Wallis	,036
Anne Eğitim Durumu	Başkalarının Düşüncelerine Duyarsızlık	Kruskal Wallis	,185
	Başkalarının Etkisi Altında Kalma	Kruskal Wallis	,204
	Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	Kruskal Wallis	,410
	Hata Yapma Korkusu	Kruskal Wallis	,265
Kardeş Sayısı	Başkalarının Düşüncelerine Duyarsızlık	Kruskal Wallis	,843
	Başkalarının Etkisi Altında Kalma	Kruskal Wallis	,955
	Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	Kruskal Wallis	,079
	Hata Yapma Korkusu	Kruskal Wallis	,886
Okul Türü	Başkalarının Düşüncelerine Duyarsızlık	Mann-Whitney U	,800
	Başkalarının Etkisi Altında Kalma	Mann-Whitney U	,173
	Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	Mann-Whitney U	,365
	Hata Yapma Korkusu	Mann-Whitney U	,151

Yapılan testler sonucunda olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutları olan “Başkalarının Etkisi Altında Kalma”, “Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu” ve “Hata Yapma Korkusu”nun cinsiyete göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p \leq 0,05$). Kız öğrencilerin “Başkalarının Etkisi Altında Kalma” boyutu ortalamalarının (169,00), erkeklerden(144,60) yüksek olduğu belirlenmiştir. Bu kapsamda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre başkalarının etkisi altında kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kız öğrencilerin “Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu” boyutu ortalamaları (172,32), erkeklerden (140,56) yüksektir. Bu kapsamda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre başkaları tarafından incelenme korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Kız öğrencilerin “Hata Yapma Korkusu” boyutu ortalamaları (167,37), erkek öğrencilerden (146,58) yüksektir. Bu durumda kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre hata yapma korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlenmiştir.

Olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarından “Hata Yapma Korkusu”nun baba eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p \leq 0,05$). Bu kapsamda baba eğitim durumu yüksek lisans olan öğrencilerin “Hata Yapma Korkusu”

boyutu ortalamalarının (265,50) diğerlerinden yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Böylece baba eğitim durumu yüksek lisans olan öğrencilerin diğerlerine göre hata yapma korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu sonuçlarına ulaşılmıştır. Bulunan bu sonuç baba eğitim durumu yüksek lisans olan öğrencilerin hata yapma konusunda daha hassas olduğunu ortaya koymaktadır. Bulunan sonuç baba eğitim düzeyinin yüksek olmasının bir yansıması olarak değerlendirilebilir. Ayrıca eğitim seviyesi yüksek bir babanın çocuğu olmak kişinin hayata karşı daha tedbirli, duyarlı ve titiz olabileceği anlamına gelebilir.

3.3.3. Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği Alt Boyutlarına İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar

Aşağıda tablo 5’te olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği alt boyutlarına ilişkin ortalama ve standart sapmalar yer almaktadır.

Tablo 5. Alt Boyutlara İlişkin Ortalama ve Standart Sapmalar

	N	Mean	Std. Deviation
Başkalarının Düşüncelerine Duyarsızlık	315	2,9429	,72922
Başkalarının Etkisi Altında Kalma	315	3,0206	,65564
Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu	315	3,0013	,83841
Hata Yapma Korkusu	315	2,5037	,86012
Valid N (listwise)	315		

Tablo 5’e göre “Başkalarının etkisi altında kalma” boyutu ortalamasının (3,02) diğerlerinden yüksek olduğu belirlenmiştir. “Hata yapma korkusu” boyutu ortalamasının (2,50) ise diğerlerinden düşük olduğu görülmektedir. Başkalarının etkisi altında kalma boyutunun ortalamasının diğerlerinden yüksek olması öğrencilerin başkalarının tesirinde kalabilecekleri yönündeki bir eğilim olarak değerlendirilebilir.

4. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Gerçekleştirilen araştırmada katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine ilişkin frekans dağılımları, olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği için faktör analizi ve güvenilirlik testleri, kolmogorov-smirnov normallik testi, mann whitney u, kruskal wallis ve ölçek alt boyutlarına ilişkin betimsel istatistikler ele alınmıştır. Belirtildiği gibi olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeğine faktör analizi uygulanması sonucu 4 alt boyut ortaya çıkmıştır. Bu boyutlar; “Başkaların Düşüncelerine Duyarsızlık”, “Başkalarının Etkisi Altında Kalma”, “Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu” ve “Hata Yapma Korkusu” olarak ifade edilmiştir. Kolmogorov-smirnov normallik testi yapılmış ve dağılımın normal olmadığına karar verilerek nonparametrik testler yapılmıştır. Bu kapsamda olumsuz değerlendirme ölçeği

alt boyutlarının demografik özelliklere göre farklılık gösterip göstermediğini belirlemek için Mann-Whitney U ve Kruskal-Wallis testleri yapılmıştır.

Sonuç olarak “Başkalarının Etkisi Altında Kalma”, “Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu” ve “Hata Yapma Korkusu” alt boyutlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir ($p < 0,05$). Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre başkalarının etkisi altında kalma düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre başkaları tarafından incelenme korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre hata yapma korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca “Hata Yapma Korkusu” alt boyutunun baba eğitim durumuna göre farklılık gösterdiği belirlenmiştir ($p < 0,05$). Baba eğitim durumu yüksek lisans olan öğrencilerin diğerlerine göre hata yapma korkusu düzeylerinin daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir.

Eriş ve İkiz (2013) İzmir ilinin çeşitli ilçelerindeki 10. ve 11. sınıflarda öğrenim gören 300 öğrenciye uyguladığı araştırmasında sosyal kaygı düzeyinin cinsiyete göre bir farklılık göstermediğini belirlemişlerdir. Ayan, Ünsar ve Dinçer (2013) tekstil sektöründe çalışan 232 çalışan üzerine gerçekleştirdikleri araştırmalarında sosyal kaygının cinsiyete göre bir farklılık göstermediğini ifade etmişlerdir. Belirtilen bu araştırmaların aksine tarafımızca gerçekleştirilen çalışmada olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği “Başkalarının Etkisi Altında Kalma”, “Başkaları Tarafından İncelenme Korkusu” ve “Hata Yapma Korkusu” alt boyutlarının cinsiyete göre farklılık gösterdiği bulunmuştur. Çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre “başkalarının etkisi altında kalma düzeyleri”, “başkaları tarafından incelenme korkusu düzeyleri” ve “hata yapma korkusu düzeylerinin” daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Başka bir ifadeyle kız öğrencilerin sosyal kaygı eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Belirtilen araştırmalar ile çalışmamız arasında ortaya çıkan farklılıklar uygulama yapılan kitlenin farklılığından kaynaklanabilir.

Ayrıca Ayan, Ünsar ve Dinçer (2013) tekstil sektöründeki araştırmalarında sosyal kaygı düzeylerinin baba eğitim durumlarına göre bir farklılık göstermediğini ifade etmişlerdir. Çalışmamızda ise olumsuz değerlendirilmekten korkma ölçeği “Hata Yapma Korkusu” alt boyutunun baba eğitim durumuna göre farklılık gösterdiğini belirlemiştik. Çalışmamızda baba eğitim durumu yüksek lisans olan öğrencilerin diğerlerine göre hata yapma korkusu düzeylerinin daha fazla olduğunu belirlemiştik. Diğer bir ifadeyle baba eğitim düzeyi yüksek olan öğrencilerin sosyal kaygı eğilimlerinin daha yüksek olduğu söylenebilir. Belirtilen

araştırma ile çalışmamız arasındaki fark ele alınan kitlenin aynı olmamasından kaynaklanabilir.

Çalışmada kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre olumsuz değerlendirilmekten korkma veya sosyal kaygı eğilimi daha yüksek çıktığı ifade edilebilir. Kız öğrencilerin başkalarının etkisi altında kalma düzeyleri, başkaları tarafından incelenme korkusu düzeyleri ve hata yapma korkusu düzeylerinin erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu kapsamda kız öğrencilerin sosyal kaygı ve olumsuz değerlendirilmekten korkma düzeylerini azaltacak önlemler alınması önerilebilir. Konuyla ilgili araştırma yapacak araştırmacılara özellikle sosyal kaygının demografik özelliklere göre değişimini incelemeleri önerilebilir. Gelecekte araştırma yapacak kişilere olumsuz değerlendirilme korkusu ve sosyal kaygının cinsiyete göre değişimini araştırmaları önerilebilir. Öğrencilerin de kendilerine yönelik sosyal kaygı ve stres düzeylerini azaltacak mekanizmalar geliştirmeleri önerilebilir.

KAYNAKÇA

- Ayan, A., Ünsar, A.S. ve Dinçer, D. (2013), Mavi Yakalı İşgörenlerin Sosyal Kaçınma ve Sosyal Kaygı Düzeylerinin Belirlenmesi: Tekstil Sektöründe Bir Uygulama, *CBÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 11, Sayı 1, 163-179.
- Boucher, E.M. ve Cummings, J.A. (2014), Revisiting The Social Surrogate Hypothesis: Social Anxiety and Recruiting Others For Social Events, *Journal of Social and Clinical Psychology*, Vol.33, No.7, 653-672.
- Carleton, R.N., Collimore, K.C. ve Asmundson, G.J.G. (2007), Social Anxiety and Fear of Negative Evaluation: Construct Validity of the BFNE-II, *Journal of Anxiety Disorders*, 21, 131-141.
- Collins, K.A., Westra, H.A., Dozois, D.J.A. ve Stewart, S.H. (2005), The Validity of the Brief Version of the Fear of Negative Evaluation Scale, *Journal of Anxiety Disorders*, 19, 345-359.
- Çam, S., Sevimli, D. ve Yerlikaya, E.E. (2010), Olumsuz Değerlendirilmekten Korkma Ölçeği'ne (ODKÖ) İlişkin Bir Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 19, Sayı 1, 132-140.
- Eriş, Y. ve İkiz, F.E. (2013), Ergenlerin Benlik Saygısı ve Sosyal Kaygı Düzeyleri Arasındaki İlişki ve Kişisel Değişkenlerin Etkileri, *Turkish Studies*, Volume 8/6, 179-193.
- Erkan, Z. (2002). "Ergenlerin Sosyal Kaygı Düzeyleri, Ana-Baba Tutumları ve Ailede Görülen Risk Faktörleri Üzerine Bir Çalışma", *Yayınlanmamış Doktora Tezi*, Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.
- Gümüş, A.E. (2006), Sosyal Kaygının Benlik Saygısına ve İşlevsel Olmayan Tutumlara Göre Yordanması, *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, Cilt: III, Sayı 26, 63-75.
- Güney, S. (2004), *Açıklamalı Yönetim-Organizasyon ve Örgütsel Davranış Terimler Sözlüğü*, 1. Baskı, Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Gürsoy, F. (2006), Farklı Sosyo Ekonomik Düzeydeki Ergenlerin Benlik Tasarım Düzeyleri ile Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi, *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt 15, Sayı 2, 183-190.
- Güz, H. ve Dilbaz, N. (2003), Sosyal Kaygı Bozukluğu ile Panik Bozukluğu Olgularının Demografik ve Bazı Klinik Özellikler Açısından Karşılaştırılması, *Klinik Psikiyatri*, 6, 32-38.
- Hockenbury, D.H. ve Hockenbury, S.E. (2011), *Discovering Psychology*, Fifth Edition, Worth Publishers, USA.
- Kalat, J.W. (2011), *Introduction to Psychology*, Ninth Edition, Wadsworth Cengage Learning, USA.
- Miltenberger, R.G. (2012), *Behavior Modification: Principles and Procedures*, Fifth Edition, Wadsworth Cengage Learning, USA.
- Murray, R.M., Kendler, K.S., McGuffin, P., Wessely, S. ve Castle, D.J. (2008), *Essential Psychiatry*, Fourth Edition, Cambridge University Press, USA.
- Öztürk, A. (2014), Sosyal Kaygıyı Açıklayan Yaklaşımlar, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 13, Sayı 48, 15-26.

- Ramachandran, V.S. (2012), *Encyclopedia of Human Behavior*, Second Edition, Volume I, Elsevier Academic Press, USA.
- Spiegler, M.D. ve Guevremont, D.C. (2010), *Contemporary Behavior Therapy*, Fifth Edition, Wadsworth Cengage Learning, USA.
- Watson, D. ve Friend, R. (1969), Measurement of Social-Evaluative Anxiety, *Journal of Consulting Clinical Psychology*, 33(4), 448-457.
- Whiting, S.E., Jenkins, W.S., May, A.C., Rudy, B.M., Davis, T.E. ve Reuther, E.T. (2014), The Role of Intolerance of Uncertainty in Social Anxiety Subtypes, *Journal of Clinical Psychology*, Vol 70(3), 260-272.